

Kazimierz Malinowski

Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków - ICOMOS

Ochrona Zabytków 18/4 (71), 64-70

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIĘDZYNARODOWA RADA OCHRONY ZABYTKÓW — ICOMOS

W czerwcu 1965 r. obradował w Warszawie i Krakowie kongres konserwatorów, na którym powołano nową międzynarodową organizację p.n. „Międzynarodowa Rada Ochrony Obiektów i Miejsc Zabytkowych“ („Conseil International des Monuments et des Sites“ „International Council of Monuments and Sites — ICOMOS“). W ten sposób doczekała się realizacji od dawna oczekiwana i postulowana myśl utworzenia stałego międzynarodowego organu, reprezentującego sprawy ochrony zabytków. Jest to wydarzenie o znaczeniu historycznym, powołano bowiem bardzo istotne ogniwo rozwojowe idei ochrony zabytków, które może stać się ośrodkiem porozumienia i współpracy, i które zespoli wszystkie dążenia i wysiłki poszczególnych państw i organizacji międzynarodowych, na polu ochrony dziedzictwa kulturalnego ludzkości. Powołanie Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków jest jednocześnie najbardziej przekonującym dowodem rangi i znaczenia, jakie idea zabezpieczenia dóbr kulturalnych zdobyła w świadomości społeczeństw i w opinii światowej.

Miło nam, że tak ważne wydarzenie dokonało się w Polsce. Zaszczyc, jaki nas spotkał, jest tym bardziej cenny, że był niewątpliwie wyrazem uznania dla osiągnięć Polski Ludowej w zakresie odbudowy zabytków.

Zwołanie kongresu poprzedziły liczne starania i inicjatywy¹. Ostatnim etapem była decyzja UNESCO i uchwała Kongresu Architektów i Techników Ochrony Zabytków (Wenecja 1964) powołująca Komitet Organizacyjny i Biuro, w skład którego wszedł prof. S. Lorentz, jako przedstawiciel Polski. Przewodniczącym Komitetu został prof. De Angelis d'Ossat, a sekretarzem generalnym — Pietro Gazzola. Kongres, powołując te organa, jednocześnie zalecił tworzenie w poszczególnych krajach Narodowych Komitetów ICOMOS-u. Do chwili otwarcia kongresu powołano takie komitety w 26 krajach, m.in. i w Polsce². Kongres wenecki zapoczątkował więc pierwsze realne kroki zmierzające do utworzenia ICOMOS-u, dając równocześnie merytoryczne podstawy jego działalności w formie tzw. Karty Weneckiej, zawierającej zasady prac konserwatorskich³. Stanowisko kongresu weneckiego było w tym względzie dostatecznie autorytatywne, bo brało w nim udział 622 delegatów z 61 krajów i 170 obserwatorów.

¹ Materiały i informacje dotyczące historii współpracy międzynarodowej, jej celów i zadań, zawiera tom X „Biblioteki Muzealnictwa i Ochrony Zabytków“, wydany z inicjatywy i staraniem Ośrodka Dokumentacji Zabytków z okazji kongresu. W tomie tym opublikowano w języku francuskim następujące artykuły: Pietro Gazzola, *Międzynarodowy Kongres Zabytków i Miejsc Zabytkowych — ICOMOS*; Mieczysław Ptaśnik, *Cele międzynarodowej ochrony zabytków*; Stanisław Lorentz, *Udział Polski w międzynarodowych akcjach ochrony dóbr kulturalnych*; Jan Zachwatowicz, *Cele i postulaty międzynarodowej ochrony zabytków*; Stanisław E. Nahlik, *Podstawy prawne międzynarodowej ochrony zabytków*; Józef E. Dutkiewicz, *Drogi i kierunki ochrony zabytków w Polsce Ludowej*. W załączeniu — tekst Karty Weneckiej.

² Polski Komitet Narodowy ICOMOS odbył swe pierwsze posiedzenie 27 stycznia 1965 r. Na przewodniczącego został powołany prof. dr Stanisław Lorentz. Członkami komitetu są: Piotr Biegański, Olgierd Czerner, Józef E. Dutkiewicz Jerzy Łomnicki, Alfred Majewski, Kazimierz Malinowski (sekretarz), Bohdan Marconi, Andrzej Michałowski, Kazimierz Michałowski, Adam Miłobędzki, Hanna Pieńkowska, Mieczysław Przyięcki, Mieczysław Ptaśnik, Bohdan Rymaszewski, Jerzy Szablowski (wiceprzewodniczący), Jan Zachwatowicz (wiceprzewodniczący).

³ Redakcję Karty Weneckiej opracował komitet redakcyjny, w którego skład wchodził ze strony Polski prof. dr Jan Zachwatowicz.

Odbywający się w Polsce kongres przewidywał dwie odrębne części organizacyjne: Zgromadzenie Konstytucyjne, na którym miał być powołany ICOMOS i uchwalony statut wraz z regulaminami, oraz Zgromadzenie Generalne powstałej już organizacji, które miało rozpatrzyć kwestie programowe i budżetowe, a następnie dokonać wyboru władz. Pierwsze Zgromadzenie odbywało się w Warszawie — w Pałacu Kultury i Nauki, drugie w Krakowie — na Wawelu.

Na kongres przybyło 125 delegatów z 25 krajów a mianowicie: z Niem. Rep. Federalnej (15), Austrii (4), Belgii (2), Brazylii (1), Bułgarii (4), Danii (1), Hiszpanii (6), St. Zjedn. A.P. (4), Finlandii (1), Francji (3), Anglii (6), Węgier (3), Izraela (1), Włoch (11), Luksemburga (1), Meksyku (4), Holandii (4), Polski (17), Rumunii (5), Szwecji (4), Szwajcarii (7), Syrii (1), Czechosłowacji (7), Związku Radzieckiego (4), Jugosławii (5), oraz przedstawiciele UNESCO i ICOMU-u i 2 przedstawiciele Międzynarodowego Centrum Studium Konserwacji i Restauracji Dóbr Kulturalnych w Rzymie⁴.

W części inauguracyjnej pierwszy zabrał głos prof. d'Ossat, przewodniczący Komitetu Organizacyjnego i Biura ICOMOS-u. Przypomniawszy liczne inicjatywy, które poprzedziły powołanie ICOMOS-u. Omówił kulturalną i historyczną rolę zabytków, którą zaktywizowały zniszczenia wojenne i ambitne dążenia nowych państw. Następnie wskazał na konieczność przeprowadzenia analizy teorii i na potrzebę ustalenia zasad i środków działania. Słusznie też stwierdził, że musimy nasze zamierzenia powiązać z ogólną polityką kulturalną, m.in. po to, aby usunąć istniejące, a bardzo niebezpieczne sprzeczności interesów. Świadomość roli zabytku powinna być oparta nie na uczuciu nostalgii, ale na zrozumieniu jego konkretnej funkcji w życiu współczesnym. Te zadania spełni organizacja jednocząca historyków i architektów i współpracująca z wszystkimi pokrewnymi stowarzyszeniami i instytucjami. Kończąc swoje programowe przemówienie prof. d'Ossat podziękował władzom polskim za gorące przyjęcie i, nawiązując do miejsca obrad, dodał: *Jesteśmy wdzięczni Polsce za wierność dla dorobku historycznego.*

Minister Lucjan Motyka, witając kongres w imieniu rządu i Ministerstwa Kultury i Sztuki, przypomniał, że obrady kongresu toczyć się będą w mieście, które nie miało się podnieść ze zgliszcz i popiołów. Mówiąc o dokonanej odbudowie zapewnił, że sprawy ochrony zabytków będą nadal troską i przedmiotem zainteresowania władz polskich, albowiem *prawdziwy postęp, jak się wyraził, wyrasta z doświadczeń przeszłości.*

Przewodniczący stoł. Rady Narodowej Janusz Zarzycki, witając kongres w imieniu Rady i mieszkańców stolicy, gorąco zapraszał uczestników do zapoznania się z odbudową i metodami jakie były przy tym stosowane, a przede wszystkim ze sposobami użytkowania obiektów, jakie odbudowano. Zapewnił jednocześnie, że władze miejskie skorzystają z pełną gotowością z sugestii wynikających z obrad i dalszej pracy ICOMOS-u.

Przedstawiciel UNESCO — Hiroshi Daifuku, podziękował władzom polskim za organizację kongresu i oświadczył, że UNESCO, które jednoczy już kilka organizacji zajmujących się sprawami kultury, z pełnym przekonaniem odnosi się do idei powołania ICOMOS-u, organizacji odpowiadającej bardzo głębokiej potrzebie. UNESCO chce pomóc tej instytucji, która zajmować się będzie *pomnikami geniuszu ludzkości, których my jesteśmy dziedzicami.*

Minister Stefan Wierbłowski, witając kongres w imieniu Polskiego Komitetu d/s UNESCO, oświadczył m.in., że dla nas ochrona zabytków symbolizuje ideę pokoju. Wyraził przy tym nadzieję, że ochrona zabytków stanie się we wszystkich krajach tak żywa, że przyczyni się do usunięcia niebezpieczeństwa wojny.

Dyrektor ICOMU-u, Hugues de Varine-Bohan, wyraził radość z powołania bratniej organizacji, która wypełni istniejącą lukę. Powiązania merytoryczne zapewniają ścisłą współpracę obydwu organizacji, za którą opowiada się z pełnym przekonaniem, deklarując gotowość jak najściślejszego współdziałania.

O współpracy mówili ponadto: dyrektor Centrum Rzymskiego: Harold James Plenderleith, przedstawiciel Komitetu Historycznych Ośrodków Miejskich Międzynarodowej Federacji Mieszkalnictwa i Planowania Przestrzennego — prof. Wacław Ostrowski i przedstawiciel Międzynarodowej Unii Architektów — prof. Jan Zachwatowicz. Prof. S. Lorentz zaś, jako współorganizator i przewodniczący Polskiego Komitetu ICOMOS-u, w serdecznych słowach powitał przybyłych uczestników, życząc pomyślnych obrad, a samej organizacji owocnej działalności.

⁴ Materiały kongresu: Liste des participants.

Po przerwie dokonano wyboru prezydium Zgromadzenia Konstytucyjnego. Przewodniczącym został prof. S. Lorentz, a wiceprzewodniczącymi: Ruth Rivera di Coronel (Meksyk), Charles E. Peterson (St. Zjedn. A.P.) i Władimir Iwanow (Zw. Radziecki), generalnym sprawozdawcą zaś — Raymond Lemaire (Belgia).

Po przyjęciu regulaminu obrad Zgromadzenia Konstytucyjnego, który postanawiał m.in., że głosować będą tylko przewodniczący delegacji, sekretarz generalny, Pietro Gazzola złożył sprawozdanie z działalności Komitetu Organizacyjnego i Biura, polegającej przede wszystkim na przygotowaniu organizacyjnym kongresu i na opracowaniu projektów statutu i regulaminów ICOMOS-u. Projekty te były przedyskutowane na 3 posiedzeniach Biura i na posiedzeniu Komitetu Ekspertów UNESCO, po przekonsultowaniu ważniejszych postanowień z zainteresowanymi przedstawicielami UNESCO, ICOM-u i Centrum Rzymskiego. ICOMOS, jako organizacja, w której reprezentowane są państwowe organa ochrony zabytków i konserwatorzy, będzie miała rozliczne zadania. Zasadniczym jej celem będzie jednak — mówiąc najogólniej — dążenie do zachowania zabytków i rozwijanie zainteresowania dla tej idei we wszystkich krajach. ICOMOS powinien przyczynić się do ogłoszenia wytycznych w sprawie użytkowania zabytków, współpracować z wszystkimi istniejącymi organizacjami i placówkami międzynarodowymi i krajowymi w zakresie dokumentacji i rozpowszechniania najnowszych metod technicznych pracy konserwatorskiej oraz w poszukiwaniach nad znalezieniem najlepszych środków, zapewniających konserwację ważniejszych materiałów np. kamienia, lub zabezpieczających przed szkodliwym oddziaływaniem zanieczyszczonego powietrza. Ponadto ICOMOS powinien włączyć się i współdziałać w prowadzeniu kursów organizowanych przez Uniwersytet w Rzymie dla dokształcania architektów konserwatorów, i stworzyć trybunę wymiany doświadczeń przez powołanie specjalnego czasopisma. „Monumentum“. Główny impuls pracom będą nadawać oczywiście Komitety Narodowe. Działalność ICOMOS-u musi jednak być aktywna i na szerszym terenie, tak, aby nasze postulaty weszły do planów zagospodarowania przestrzennego. *Warszawa, w której toczą się nasze obrady, powiedział na zakończenie Pietro Gazzola, jest żywym dokumentem miłości do zabytków. Niech nam polski chrzest sprzyja w rozwiązaniu naszych zadań.*

Projekt statutu szczegółowo zreferował prof. R. Lemaire. Projekt był kilkakrotnie poprawiany. W przedstawionej redakcji zawiera w dziewięciu rozdziałach postanowienia, określające: nazwę, siedzibę organizacji, definicję zabytku, cele i zadania, członkostwo, strukturę administracyjną, osobowość prawną oraz sprawy zmian statutowych, rozwiązania Rady i języków urzędowo przyjętych.

Zabytkiem jest według projektu statutu każda nieruchomość, interesująca z punktu widzenia archeologicznego, historycznego, estetycznego lub etnograficznego. Ta definicja sformułowana w art. 3a, obejmuje również dobra ruchome, konserwowane w tych obiektach. Przez miejsce zabytkowe (site) rozumie się w myśl statutu krajobraz będący dziełem natury, człowieka lub obu łącznie, a którego zachowanie leży w interesie publicznym. Wyłączone zostały muzealia i muzea na wolnym powietrzu. Wyznaczone przez statut cele przewidują w pierwszym punkcie popieranie badań, konserwacji i udostępniania (mise en valeur) zabytków i miejsc zabytkowych. Drugim celem jest rozwijanie zainteresowania dla sprawy zabytków, a trzecim — stworzenie organizacji międzynarodowej, reprezentującej administrację, instytucje i osoby zainteresowane zachowaniem oraz badaniem zabytków i miejsc zabytkowych. (Art. 4c). Do zadań ICOMOS-u należeć będzie: a) przygotowanie i wprowadzenie zaleceń dot. badań i konserwacji zabytków; b) współpraca w rozwiązywaniu problemów dokumentacji; c) współpraca w opracowywaniu inwentarzy zabytków; d) upowszechnianie nowych technik konserwatorskich; e) utworzenie stałych komitetów dla podejmowania studiów w sprawach wymienionych pod a, b, c, d., f) podejmowanie wydawnictw i patronowanie publikacjom z zakresu ochrony zabytków; g) współpraca z UNESCO, Centrum, ICOM-em i innymi organizacjami międzynarodowymi i regionalnymi o tych samych celach. Członkostwo jest analogicznie potraktowane jak w statucie ICOM-u. Członkiem aktywnym może być każdy kompetentny i czynny pracownik personelu naukowego, technicznego lub administracyjnego służby konserwatorskiej albo specjalista w zakresie konserwacji zabytków architektury, urbanistyki, historii sztuki, archeologii lub etnografii. Członkami „stowarzyszonymi“ mogą być osoby zainteresowane celami ICOMOS-u, organizacje, stowarzyszenia i instytucje krajowe i międzynarodowe. Ilość członków aktywnych w Komitetach Narodowych ograniczona jest do liczby 15. W strukturze administracyjnej przewidziane są następujące instancje i jednostki: zgromadzenie generalne, komitet wykonawczy, komitet konsultatywny, komitety narodowe, międzynarodowe komitety specjalistyczne i sekretariat. Zgromadzenie generalne zwołuje się w zasadzie co trzy lata. Komitet wykonawczy, który kieruje pracami ICOMOS-u, składa się z 26 członków, wybranych na zgromadzeniu generalnym, a reprezentujących różne regiony świata. W skład tego komitetu wchodzi: przewodniczący, 3 wiceprzewodniczących, przewodniczący komitetu konsultatywnego, sekretarz generalny, skarbnik, 14 członków wybranych na zgromadzeniu i 5 członków dokooptowanych. Biuro komitetu tworzą członkowie o wy-

żej określonych funkcjach. Komitet konsultacyjny składa się z przewodniczących komitetów narodowych. Komitety narodowe tworzy się za zgodą Komitetu Wykonawczego, po konsultacji z organizacjami i instytucjami krajowymi i międzynarodowymi, stowarzyszeniami zawodowymi i organami administracji. Komitety międzynarodowe, które mogą dzielić się na grupy robocze, powołuje Komitet Wykonawczy⁵.

Projekt statutu wywołał żywą i interesującą dyskusję. Poprawki zgłosili przedstawiciele: Brazylii, Czechosłowacji, Holandii, Niemieckiej Republiki Federalnej, Rumunii, Syrii, Szwajcarii i Włoch. W sprawach poruszonych przez nich zabierali głos m.in. przedstawiciele Francji i St. Zjednoczonych oraz reprezentanci UNESCO i ICOM-u. Tekstu przez siebie referowanego bronił z urzędu główny sprawozdawca.

Idąc w kolejności artykułów, proponowano odnośnie art. 2. aby siedziba była zmienna, jak w Międzynarodowym Związku Historyków Sztuki (NRF). W tej samej sprawie inna poprawka sugerowała ustalenie siedziby nie na zgromadzeniu konstytucyjnym, ale na I zgromadzeniu generalnym (Włochy). Kwestia ta była żywo komentowana, ponieważ aż 5 krajów zgłosiło propozycję wyznaczenia u nich siedziby ICOMOS-u: Belgia, Szwajcaria, Hiszpania, Francja i Włochy. Po odpadnięciu pierwszych trzech kandydatów, toczył się między Francją i Włochami spór, który nie rokował nadziei, aby mógł być zakończony w ciągu sesji warszawskiej. Dlatego przeszła poprawka Włoch o ustalenie siedziby na zgromadzeniu generalnym, czyli w Krakowie. Propozycja NRF odpadła, bo lotna siedziba utrudniałaby stworzenie stałego sekretariatu. Ostre sprzeciw wybudziła redakcja art. 3b, który, istotnie, bardzo niezręcznie i nieprecyzyjnie określał pojęcie miejsca zażytkowego. Zastrzeżenia zgłosił przedstawiciel Brazylii, który proponował szczegółową numerację poszczególnych rodzajów: zespołu miejskiego, zespołu wiejskiego itd. Poparł go prof. R. Pane, a w trakcie dyskusji uzgodniono poprawkę, która wprowadzi termin „zespołu urbanistycznego“ w odpowiedniej redakcji. Z art. 4 proponował delegat Rumunii skreślić punkt c., jako nie aktualny, i ew. przenieść sformułowania zawarte w tym artykule do początkowych artykułów statutu. Powołanie organizacji, o jakiej mówi się w tym artykule, jest już faktem dokonanym, przez utworzenie ICOMOS-u. Propozycję przyjęto, jako że nie budziła żadnych wątpliwości. Szeroko dyskutowano punkt g. art. 5., postulując, aby wśród organizacji międzynarodowych, z którymi będzie ściślej współpracował ICOMOS, wymienić również Międzynarodowy Związek Historyków Sztuki (Syria, USA) i Unię Architektów (Francja). Wniosek upadł większością głosów; przeciwnicy bowiem obawiali się ew. konieczności dalszego rozszerzenia listy. Do art. 6a, 1. delegat Czechosłowacji zgłosił propozycję wprowadzenia pracowników wyższych uczelni. Propozycję swą wycofał, przekonany argumentem, że ten rodzaj zainteresowanych osób, mieści się w dotychczasowym brzmieniu tego artykułu. Żywą dyskusję spowodowała poprawka do art. 6b, 1. w sprawie ilości głosów, jakimi może dysponować delegat na zgromadzeniu generalnym. Projekt statutu daje uprawnienie do 2 głosów. Przedstawiciel Rumunii proponował 1 głos względnie nawet 1 głos dla poszczególnych krajów. Syria wystąpiła z wnioskiem o przyznanie 3 głosów. Wniosek dalej idący upadł, a pierwszy został wycofany. W sprawie terminu drugiego posiedzenia w razie braku quorum, Syria proponowała zamiast 1 godziny, zwłokę 24 godzin. Projekt przyjęto, chcąc ułatwić przybycie delegatom z bardziej odległych krajów. Ten sam delegat odnośnie art. 10c. wysunął wniosek, aby wybory były dokonywane korespondencyjnie, podobnie jak to się dzieje w ICOM-ie. Wniosek przyjęto. W sprawie wyboru wiceprzewodniczących zgłosił przedstawiciel Szwajcarii propozycję, zaakceptowaną przez zebranych, aby byli wybierani przez Komitet Wykonawczy, a nie przez zgromadzenie generalne. Zasadnicze znaczenie miała poprawka, zgłoszona przez delegata rumuńskiego odnośnie powoływania Komitetów Narodowych (art. 13b.), głosząca mianowicie, aby dotychczasowe brzmienie zastąpić zdaniem: „z inicjatywy władz kompetentnych po porozumieniu z organizacjami...“ względnie „z inicjatywy instytucji publicznych i prywatnych po przekonsultowaniu...“. Jednocześnie sprzeciwił się konieczności zatwierdzenia, Komitetu Narodowego przez Komitet Wykonawczy, wychodząc z założenia, że stosunek do Komitetu Wykonawczego oparty jest na zasadzie współpracy, a nie nadrzędności. Pierwsza część wniosku (alternatywa II) przeszła, druga nie została zaakceptowana po wyjaśnieniach, jakich udzielił dyr. ICOM-u. Ostatni wreszcie wniosek (Holandia) wniósł poprawkę do art. 13c., uzupełniającą obowiązek składania dyrektorowi ICOMOS-u sprawozdań przez Komitety Narodowe — zobowiązaniem dyrektora do przesyłania tych sprawozdań do wiadomości poszczególnych Komitetów Narodowych wraz z załączonym sprawozdaniem z działalności sekretariatu.

Pa zamknięciu dyskusji nad statutem, sprawozdawca generalny zaproponował przyjęcie regulaminu ICOM-u jako tymczasowego regulaminu dla poszczególnych organów ICOMOS-u, do czasu, kiedy zgodnie z art. 8b statutu opracują one swe

⁵ Materiały kongresu: AGW. 1.

odrębne regulaminy⁶. Po przyjęciu tej propozycji przeprowadzono jeszcze formalne głosowanie nad statutem i regulaminem i na tym wyczerpano porządek dzienny Zgromadzenia Konstytucyjnego, które z poczuciem odpowiedzialności i świadomością tego historycznego wydarzenia dokonało prawnego aktu ustanowienia Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Zabytkowych.

Zgromadzenie Generalne rozpoczęło swoje obrady w Krakowie od przemówienia prof. J. Szablowskiego, który jako gospodarz Wawelu powitał gości oraz przedstawicieli władz i partii w osobach wiceministra Kultury i Sztuki Z. Garsteckiego, przewodniczącego Rady Narodowej m. Krakowa mgr Z. Skolickiego i prof. A. Łyżwańskiego, reprezentującego Wydział Kultury KC PZPR. Nawiązując do przeszłości zamku, wskazał na rangę, jaką nadaje się temu zgromadzeniu, a mówiąc o długoletniej odbudowie tego zespołu przypomniał bezpośrednio jego związki z problematyką kongresu. Cykl arrasów na temat historii Noego, które zdobią salę obrad kongresu, dał mu asumpt do żartobliwej refleksji i życzenia: aby w wypadku potopu, który miejmy nadzieję, że nigdy nie nastąpi arcydzieła geniuszu ludzkiego ocalały przynajmniej po jednej parze.

Przewodniczący Rady Narodowej m. Krakowa mgr Z. Skolicki powitał w serdecznych słowach nową organizację, *która patronować będzie wysiłkom państw, narodów, organizacji społecznych i instytucji, a także wysiłkom świątliwych jednostek na rzecz ochrony i zabezpieczenia tych skarbów kulturalnych przeszłości, na rzecz pełnego włączenia tych skarbów w służbę społecznej kultury, w proces kształtowania współczesnego człowieka*. Mówiąc o Krakowie, tej skarbnicy zabytków, która jest przedmiotem wielostronnej i troskliwej opieki, wskazał, że *budowanie w ciągu ostatnich XX lat potężnego przemysłu, odbywało się na zasadzie ... sojuszu Martenów i wielkich pieców z gotyckimi wieżami i średnio-wiecznymi basztami*. Kończąc życzył Międzynarodowej Radzie, *aby stała się platformą zespolenia się szlachetnych wysiłków wszystkich narodów, platformą zespolania nowoczesnej myśli naukowej, umiejętności organizacyjnej i przyjaznych, pokojowych uczuć — na rzecz przekazania przyszłym pokoleniom nie uszczuplonego lecz wzbogaconego skarbcza kultury*.

Obradom przewodniczyli kolejno: przedstawiciel Stanów Zjednoczonych — Charles E. Peterson i Związku Radzieckiego — Władimir Iwanow oraz prof. Stanisław Lorentz.

Na porządku dziennym była najpierw sprawa przyjęcia regulaminu Zgromadzenia Generalnego. Dokument ten, zawierający 17 rozdziałów i 65 artykułów, został przyjęty bez poprawek, bo dotyczył tylko spraw proceduralnych i technicznych, wypróbowanych w wieloletniej praktyce ICOM-u⁷.

Dalszym punktem był program i budżet na lata 1965, 1966 i 1967. Przedstawiony zarys programu pokrywał się z тезami, które wyłożył w swoim sprawozdaniu Pietro Gazzola.

Uzupełnieniem programu był przedłożony preliminarz budżetowy, w którym przewidziane zostały konferencje różnych komitetów; w roku 1966 w sprawie konserwacji kamienia — w Brukseli i rozwoju centrów historycznych — w Madrycie. W roku zaś 1967 w sprawie konserwacji ruin i przysposobienia ekspozycyjnego wykopalisk — w Anglii; teorii i metodologii konserwacji i restauracji — w Grecji; w kwestiach prawnych — we Francji; w kwestii konserwacji budowli etnograficznych — w Szwecji; konserwacji materiałów konstrukcyjnych — w Belgii; kształcenia personelu specjalistycznego — w Austrii; publikacji — w Jugosławii i użytkowania obiektów zabytkowych — w Szwajcarii. Przedłożenie budżetowe przewiduje ponadto utworzenie ośrodka dokumentacji i środki na prowadzenie kursów dla architektów-konserwatorów w Rzymie (wspólnie z UNESCO, Uniwersytetem w Rzymie i Centrum). Brak natomiast pozycji na wydawanie zapowiedzianego

⁶ Materiały kongresu: AGW. 6. Regulamin obejmujący wszystkie agendy ICOMOS-u miał być przygotowany przez Polski Komitet. Projekt, opracowany przez niżej podpisanego opierał się na regulaminie ICOM-u w redakcji zaakceptowanej 11 lipca 1962 r. przez 7 zgromadzenie generalne ICOM-u („Icom-News“ vol. 16 nr 3 z czerwca 1963). Zmiany dotyczyły głównie komitetów międzynarodowych, którym projektant chciał nadać bardziej samostanny charakter, ponieważ będą składały się z ekspertów dla poszczególnych zagadnień teoretycznych i technicznych. Na posiedzeniu Biura Organizacyjnego w Rzymie (9—10 kwietnia 1965 r.) przyjęto koncepcję oddzielnych regulaminów dla poszczególnych organów ICOMOS-u. Istotna w związku z tym sprawa regulaminu komitetów specjalistycznych, będzie więc przedmiotem późniejszych obrad i decyzji.

⁷ Materiały kongresu: AGW. 3.

czasopisma „Monumentum“. Program przewiduje zaś, oprócz półrocznie ukazującego się „Monumentum“, wydawanie Biuletynu Informacyjnego. Być może, że koszty tych publikacji będą pokrywane z budżetu wydawnictw UNESCO⁸.

Po przyjęciu programu i budżetu, a przed przystąpieniem do następnego, bardzo istotnego punktu porządku obrad — do wyboru władz, zakomunikowano zebranym, że zainteresowane strony uzgodniły swoje stanowiska w sprawie siedziby. Przyjęto propozycję rządu francuskiego, aby władze ICOMOS-u urzędowały w Paryżu. Za tym wyborem przemawiało to, że główne agendy UNESCO i wielu międzynarodowych organizacji mieszczą się w Paryżu.

Długo dyskutowana kwestia, ile i jakie mają być powołane międzynarodowe komitety specjalistyczne, również została rozstrzygnięta drogą kompromisu. Lista zawiera 5 komitetów, które w razie potrzeby będą powoływały komisje mieszane, podkomisje i grupy robocze. Powołane więc będą: Komitet Dokumentacji i Informacji, Komitet d/s Konserwacji i Restauracji, Komitet d/s Kształcenia Architektów-Konserwatorów i personelu specjalistycznego, Komitet Prawny i Komitet Zagospodarowania i Użytkowania Zabytków.

Wybory dały następujący rezultat: przewodniczącym ICOMOS-u został wybrany Pietro Gazzola — architekt, naczelny konserwator zabytków w Weronie, główny inspirator powołania ICOMOS-u i dotychczasowy sekretarz generalny Komitetu Organizacyjnego. Sekretarzem generalnym został Raymond Lemaire, profesor historii sztuki na uniwersytecie w Lowanium (Belgia), a skarbnikiem Maurice Barry — główny architekt zabytków w Paryżu. Na wiceprzewodniczących powołano: Władimira Iwanowa — wicedyrektora muzeum krymskiego w Moskwie, Roberta Garvey — dyrektora National Trust for Preservation w Washingtonie i Martina Almagro — profesora uniwersytetu w Madrycie. Przewodniczącym Komitetu Konsultatywnego został wybrany profesor uniwersytetu warszawskiego Stanisław Lorentz, dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie, przewodniczący obydwu zgromadzeń i polskiego komitetu organizacyjnego kongresu.

W skład komitetu wykonawczego weszli: Earl of Euston — dyrektor towarzystwa ochrony zabytków w Londynie, dr Werner Bornheim, gen. Schilling — przewodniczący towarzystwa ochrony zabytków w Moguncji, Alfred Schmidt — profesor historii sztuki we Fryourgu, Vladimir Alvez de Souza — architekt, profesor uniwersytetu w Rio de Janeiro, Ivan Zdravković — architekt Centralnego Instytutu Ochrony Zabytków w Belgradzie, Carlos Flores Marini — architekt, dyrektor zabytków kolonialnych IWBH w Cordobie (Meksyk), Guglielmo de Angelis d'Ossat — architekt, profesor uniwersytetu w Rzymie, Dr Dező Dercsényi profesor, historyk sztuki z sekcji zabytków historycznych Ministerstwa Budownictwa w Budapeszcie, B. B. Lal, dyrektor szkoły archeologii i przedstawiciel Ochrony Zabytków Archeologicznych w New Delhi (India), Robert Hotke — kierownik służby ochrony zabytków historycznych z Voorburg — (Holandia), Walter Frodl — profesor politechniki i przewodniczący federalnego urzędu zabytków w Wiedniu, Vladimir Nowotny — dyrektor Instytutu Ochrony Zabytków i Natury w Pradze, Harald Landberg — mgr architekt, główny inspektor w Kopenhadze.

Zamykając posiedzenie, przewodniczący I Zgromadzenia Generalnego ICOMOS-u, prof. dr Stanisław Lorentz podsumował wyniki obrad, wskazując na doniosłość dokonanego aktu powołania nowej, tak bardzo potrzebnej organizacji. Wyraził przy tym przekonanie, że rezultaty działalności tej organizacji odegrają poważną rolę w rozwoju idei ochrony zabytków. Kończąc podziękował wszystkim delegatom za czynny udział w obradach, przede wszystkim autorom materiałów i projektów oraz organizatorom kongresu. Serdeczne życzenia i gratulacje złożył też pod adresem pierwszego przewodniczącego ICOMOS-u, Pietro Gazzoli.

Jako ostatni zabrał głos nowy przewodniczący, który w swojej krótkiej wypowiedzi podziękował za zaszczyt, jaki go spotkał i zapewnił, że dołoży wszelkich starań, aby sprostać nałożonym obowiązkom. Ze swej strony wyraził podziękowanie pod adresem Ministra Kultury i Sztuki za gorące i serdeczne przyjęcie, i pod adresem prof. S. Lorentza i prof. J. Szablowskiego za doskonałą organizację, która zapewniła sprawny przebieg obrad w serdecznej i przyjaznej atmosferze.

Kongres przebiegał nie tylko w salach obrad. Uczestnicy jego byli podejmowani przez ministra Kultury i Sztuki w Wilanowie, przez przewodniczącego Rady Narodowej m. Krakowa w salach reprezentacyjnych Rady, przez polski komitet na Wawelu i w Złotej Górze w Ojcowie, a przez dyrekcję kombinatu tarnobrzeskiego na zamku w Baranowie. Goście nasi mieli też okazję zwiedzić Warszawę

⁸ Materiały kongresu: AGW. 8, 9, 9 bis i 11.

i Kraków, a po drodze z Baranowa — Koprzywnicę i Klimontów. Część uczestników odbyła wycieczkę do Torunia, gdzie ich podejmował rektor uniwersytetu Mikołaja Kopernika, a stamtąd wyjechali do Gdańska, Elbląga, Fromborka, Malborka i Olsztyna. Te towarzyskie spotkania dały okazję do bliższego zapoznania się z problematyką ochrony zabytków w Polsce i rezultatami naszej działalności w tym zakresie⁹. Poznane w czasie zwiedzania i wycieczek przykłady były zaś ilustracją do znanych powszechnie osiągnięć Polski Ludowej na polu zabezpieczenia dziedzictwa kulturalnego.

Kazimierz Malinowski

SEMINARIUM NA TEMAT ORGANIZACJI PRAC INWENTARYZACYJNYCH I KONSERWATORSKICH W PARKACH ETNOGRAFICZNYCH

Seminarium, zorganizowane przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków oraz Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (dalej, w skrócie MBL), odbyło się w Sanoku w dniach 6—9 czerwca 1965 r. Wzięło w nim udział ok. 50 gości, uczestników reprezentujących muzea etnograficzne, skanseny, urzędy konserwatorskie i inne instytucje, zainteresowane problematyką seminarium. W obradach uczestniczyli również specjaliści słowaccy (5 osób), reprezentujący Sarisske Muzeum w Bardejowie i Slovenske Narodne Muzeum w Marlinie. Program przewidywał trzy dni poświęcone referatom i dyskusji oraz zwiedzaniu sanockiego parku etnograficznego i pracowni konserwatorskich. W czwartym dniu odbył się objazd terenowy.

Seminarium otworzył mgr inż. arch. Wojciech Jankowski w imieniu Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, podkreślając m. in. roboczy charakter spotkania, które zostało zorganizowane w ramach realizacji postulatów wysuniętych przez Zespół Doradczy do spraw Parków Etnograficznych i Budownictwa Ludowego. Następnie wygłoszono referaty przewidziane programem. Sprawozdanie pomija daty ich wygłoszenia. Dyskusja, niejednokrotnie bardzo ożywiona, miała również roboczy charakter i w dużej mierze sprowadzała się do szczegółowych pytań i odpowiedzi, nie ma zatem potrzeby jej streszczać. Pełne materiały konferencji mają być opublikowane w Biuletynie Informacyjnym Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

Aleksander Rybicki, dyrektor MBL w referacie *Organizacja parków etnograficznych* przedstawił historię MBL, podkreślając, że jego statut jest pierwszym tego rodzaju w Polsce. Do najważniejszych osiągnięć, obok organizowanej już ekspozycji i zebranych obiektów, referent zaliczył sprawną działalność własnego wykonawstwa, które gwarantuje najniższe koszty, a zarazem pracuje najlepiej. Innym ważnym osiągnięciem było wypracowanie stałej metody konserwacji drewna (zakonserwowanych pięć budynków już stoi, a następnych pięć czeka w magazynach). Muzeum obecnie stosuje Xylamit Żeglarski, Antox, Pastę B, Soltox i Xylamit SuperW (ten ostatni wyłącznie do podwalin, na styku z ziemią). Daje się we znaki brak skutecznego środka do konserwacji strzech.

Inż. arch. Stanisław Szczęk, projektant parku, wygłosił referat *Plan perspektywiczny zagospodarowania Parku Etnograficznego w Sanoku*. Założeniem generalnym jest przyjęta zasada tworzenia zespołów środowiskowych, „mikroklimatów” — jak to określił referent. Metoda ekspozycji poszczególnych budynków jako oddzielnych eksponatów (jak np. w skansenie chorzowskim) w ogóle nie jest brana przez projektanta w rachubę. Terenowe warunki parku sanockiego dają jedyną w Polsce szansę zachowania w pełni specyfiki krajobrazu na tak dużą skalę, co jest zgodne z zasadami współczesnej ekspozycji tego typu. Stąd wynika koncepcja podziału parku na cztery grupy etniczne: Bojkowie i Łemkowie — górskie grupy ruskie i Podgórzanie oraz Dolinianie. Zabudowania każdej z grup będą tworzyły zamk-

⁹ Dane o stanie i osiągnięciach muzealnictwa i ochrony zabytków w Polsce Ludowej podawał krótki informator w języku francuskim, dodany do nr I(68) rocznika 1965 „Ochrony Zabytków”. W informatorze tym podano, poza zestawieniami liczbowymi, wybór ważniejszych obiektów, które były przedmiotem prac konserwatorskich i adresy ważniejszych instytucji (z nazwiskami ich kierowników), które zainteresowane są sprawą ochrony zabytków w Polsce.